

ἀρτένου βόρ. ιδιώμ. καὶ Εὐβ. (Κύμ.) ἀρτύζω Ἄνδρ. Θήρ. Κρήτ. Κύπρ. Μεγίστ. Νίσυρ. Πόντ. (Ἄμισ. Κερασ. Κοτύωρ. Οἶν. Ὀφ. Σάντ. Τραπ. Χαλδ.) Ρόδ. Τήν. Χίος κ. ἄ. ἀρ-
τύζον Λέσβ. Σκῦρ. Στερελλ. (Αἰτωλ.) ἀρτύτιζω Καλαβρ.
(Μπόβ.) ἀρκύζον Τσακων. ῥτύζω Ρόδ. ἀρτυῶ Κρήτ.
ἀρθυῶ Κρήτ. ἀρτῶ Κρήτ. Σκῦρ. ῥτυῶ Σύμ. Μέσ.
ἀρτύνομαι Καππ. (Σινασσ.)

Ἐκ τοῦ ἀρχ. ἀρτύνω. Τὸ ἀρτύνω καὶ ἀρτῶ καὶ μεσν.
Πβ. Διήγ. παιδιόφρ. στ. 369 (ἐκδ. Wagner σ. 154) «ὥσπερ
τὸ ἄλλας γὰρ ἀρτεῖ τὰ φαγητὰ τοῦ κόσμου, | οὕτως ἀρτύνει
τὸ ἐμὸν εἰς πᾶσαν μαγειρείαν»).

Α) Κυριολ. **1)** Καρυκεύω φαγητὸν μὲ ἔλαιον, βούτυ-
ρον, λίπος, ἀβγολέμονο, πιπέρι, ἄλλας, ξίδι καὶ τὰ τοιαῦτα
καρυκεύματα διὰ νὰ καταστήτῃ εὐγευστον κοιν. καὶ Καλαβρ.
(Μπόβ.) Πόντ. (Ἄμισ. Κερασ. Κοτύωρ. Οἶν. Ὀφ. Σάντ. Τραπ.
Χαλδ.) Τσακων.: Ἀρτύνω τὸ φαεῖ. Ἀρτυσα τὰ μακαρόνια (τὰ πε-
ριέχουσα μὲ βούτυρον) κοιν. Ἡ ζάχαρι δὲν ἀρτύνει Θήρ. Ἐλυ-
πήθηκα τ' ἀλάτοι νὰ βάλῃς ἔς τὸ φαεῖ γιὰ ν' ἀρτυθῇ; Κρήτ.
Ἐπροκένωσα τὸ φαεῖ πρὶν ἂν τὸ ῥτύσῃ Σύμ. Ἐρτυσα τὴ μαε-
ρεία Ὀφ. Ἐρτυσα τὸ φαεῖν Κερασ. Κοτύωρ. Τραπ. Χαλδ.
Ἀκόμηνο οὐτὸ ῥτύς ἢ μαερεία (ἀκόμη δὲν ἠρτύσθη ἢ μα-
γειρεία) Ὀφ. Τρῦρε τὴ μυζήθρα ν' ἀρτύσωμε τὰ μακαρόνια
Σκῦρ. || Παροιμ. φρ. Νερὸ καὶ ἀλάτοι καὶ ὄτ' ἀρτεῖ τ' ἀλάτοι
(ἐπὶ ὑπάρξεως ἐν τῇ οἰκίᾳ ὅλων τῶν ἀναγκαίων) Κρήτ.
|| Αἰνίγμ.

Βούτυρον μὲ κονταλέα | ἀρτύνει οἷλ' τὴ γειτονιὰ
(ὁ ἥλιος) Θράκ. (Αἰν.)

Ἐναν χουλάρι βούτερον ἀρτύν' τὸν κόσμον ὅλον
(συνών. τῷ προηγούμενῳ) Κερασ. Συνών. ἀρματώνω
Α 8. **2)** Ἐπαλείφω ἄρτον δι' ὄψον, οἶον βουτύρου, ἐλαίου
κττ., ἢ συνοδεύω τὸν τρωγόμενον ἄρτον μὲ προσφάγιον,
οἶον τυρὶ καὶ τὰ παρόμοια ὄψα Κέρκ. Κεφαλλ. Κρήτ. Παξ.
κ. ἄ. — Αἰασκαράτ. Στιχοῦργ. 156: Λίγο λίγο νὰ βάνωμε
τὸ τυρὶ ν' ἀρτύσωμε τὸ ψωμί Κρήτ. — Ποίημ.

Κ' ἐξύπναε πάντα μὲ ψωμί ἔς τὸ χέρι
ποῦ τ' ἄρτενε μὲ ξίδι καὶ μὲ λίδι

Αἰασκαράτ. ἐνθ' ἄν. **3)** Ἐπιχέω, ἐπιρρίπτω ἀρτύματα εἰς
ἔδεσμα, ραίνω δι' ἀρτυμάτων ἔδεσμα Κύπρ.: Ἀρτύζω τὸ
ρυζόγαλον νάκ-κον ζάχαριν (νάκ-κον = ὀλίγην). Ἀρτυσε τὴν
πίτταν ἡ-λίην καν-νέλ-λαν. **β)** Ραίνω τι μὲ κόνιν Κύπρ.
Σκῦρ.: Ἀρτῶ νήματα μὲ ριζάρι (κόνις βαφικὴ) Σκῦρ. || Ἄσμ.

Τθαὶ καλαγκάθ-θιν ἐπίαν-ρεν τθαὶ ἐκονπάνιζεν το,
τὸ θέριν του τοῦ Χριστοφῆ ποπάνω ἀρτυζέν το,
μὲ κάθε τρόπον ἔκαμνεν τὸ γαῖμαν γιὰ νὰ στήσῃ

Κύπρ. **4)** Παρέχω ἡδύτητα, νοστιμάδα, ἐπὶ ἀρτύματος
Πελοπν. (Καλάβρυτ.): Δὲν ἀρτένει αὐτὸ τὸ τυρὶ ἔς τοὺς
κολοκυνθοκορφάδες. **β)** Ἐχω ἡδύτητα, νοστιμάδαν κτη-
θεῖσαν δι' ἀρτύματος, ἐπὶ φαγητοῦ Ἡπ. (Ζαγόρ.) — Λεξ.
Δημητρ.: Θέλω φαεῖ ποῦ ν' ἀρταίνῃ Λεξ. Δημητρ. Αὐτὸ
τοῦ φαεῖ δὲν ἀρτέν' Ζαγόρ. **5)** Μετβ. δίδω εἰς τινα νὰ
φάγῃ ἐν νηστείᾳ φαγητὸν μὴ νηστήσιμον, διακόπτω τὴν
νηστείαν τινὸς πολλαχ.: Ἀρτυσα τὸ παιδί Ἡπ. Πελοπν.
κ. ἄ. Τὸν ἄρτυσα μὲ λίγο κοκορέτσι Λεξ. Δημητρ. || Φρ.
Τὸν ἄρτυσαν τὸν δεῖνα (ἐπὶ ἀσθενοῦς κινδυνεύοντος, διότι,
ὅταν ἐπιδεινωθῇ ἡ κατάστασις ἀρρώστου, δίδεται εἰς αὐτὸν
ζωμὸς κρέατος καὶ κοττόπουλλο) Πελοπν. (Βασαρ.) Καὶ
ἀμτβ. ἐνεργ. καὶ μέσ. τρώγω πασχαλινὸν φαγητὸν ἐν ἡμέρᾳ
νηστήσιμῳ, καταλύω τὴν νηστείαν, κρεοφαγῶ πολλαχ.
καὶ Καππ. (Σινασσ.) Τσακων.: Σήμερα Τετράδῃ ἀρτύθηκε
πολλαχ. Ἀρτένουσι σὰν τὰ ζαγάρια (ὅπως οἱ Μουσουλμάνοι)
Θεσσ. Ἀρτύθ'κα αὐτεῖν' τ' Σαρακουστή, γιὰ θιρμινόμ'να
Σκόπ. Τνωῖρα οὐόλους οὐ κόσμους ἀρτένεται τὴ Σαρακουστή

Μακεδ. (Καστορ.) Κοίταζι μὴν ἀρτ'θῆς! Θεσσ. (Ζαγόρ.) || Φρ.
Οὐδὲ τ' μιγάλ' Παραδκιβὴ δὲν ἀρτένεισι! (ἐπὶ φαγητοῦ τελείως
ἀναρτύτου) Ἡπ. (Ζαγόρ.) || Γνωμ.

Ἄν ἀρτυθῆς, νὰ εἶναι ἀρνί, | καὶ ἂν κλέμῃς, νὰ εἶν' χρυσάφι,
καὶ ἂν ἀγαπήσῃς καὶ κάμμιά, | νὰ τὴν ζηλεύῃ ἢ γειτονιὰ
(ἐπὶ τοῦ σφετεριζομένου πρᾶγμα εὐτελὲς καὶ ἀνάξιον λόγου.
Πβ. ΝΠολίτ. Παροιμ. 2,495) Ἀθήν.

Ἄν ἀρτυθῆς, νὰ φάς ἀρνί, καὶ ἂν κλέμῃς, νὰ εἶν' ἀσῆμι
Πελοπν. (Ἄργ.)

Σὰν ἀρτυθῶ, νὰ εἶναι πουλλί, σὰν φάγω, νὰ ἔν' τρυγόνι
Α.Ρουμेल. (Σωζόπ.) Συνών. κατὰ λῶ, μαγαρίζω.

Β) Μεταφ. **1)** Ἐπιπλήττω τινὰ σφοδρῶς ἢ δέρονω
Κρήτ.: Τὸν ἄρτυσε καλά. **2)** Μέσ., ἀπολαύω τι ἡδονικὸν
Λεξ. Δημητρ.: Δὲν ἀρτύθηκε ἀκόμα τὸ φιλεῖ. **β)** Συνευ-
ρίσκομαι μετὰ γυναικὸς Πάρ. Πελοπν. (Οἶν.) Σῦρ. (Ἐρ-
μούπ.) Τσακων. κ. ἄ.

Μετοχ. **1)** Ὁ ἠρτυμένος διὰ καρυκεύματος οἰουδή-
ποτε κοιν. καὶ Πόντ. (Κερασ. Ὀφ. Τραπ. Χαλδ.): Φαεῖ
ἀρτυμένο σύνθη. Ἀρτυμένο ἐν' ἢ μαερεία Ὀφ. Ἀρτυμένα
λάχανα Τραπ. || Φρ. Εἶναι ἀρτυμένος ἀπὸ γράμματα - ἀπὸ
τέχνη (γνωρίζει γράμματα, τέχνη) Πελοπν. (Τριφυλ.) **β)**
Ὁ ἠρτυμένος διὰ καρυκεύματος μὴ νηστήσιμου, πασχα-
λινὸς κοιν.: Ἀρτυμένο φαεῖ κοιν. Τρώγον ἀρτυμένα (ἦτοι
φαγητὰ ἀπηγορευμένα ἐν νηστείᾳ) Θράκ. (Μάδυτ.) **2)**
Ὁ καταλύσας τὴν νηστείαν φάγων φαγητὰ μὴ νηστήσιμα
Ζάκ. Θήρ. Νάξ. (Ἀπύρανθ.) Πελοπν. (Αἰγιάλ. Ἀρκαδ.
Λακων.) κ. ἄ.: Εἶμαι ἀρτυμένος, γιὰτὶ δὲ μπορῶ νὰ νηστήσω
Πελοπν. **3)** Ἐπιθετικ., παχύς, εὐτραφὴς Θεσσ.: Ἀρτ'μέ-
νον ἀρνί - κατσίκ'.

Πβ. ἀρτεύνω.

ἄρτυσι ἢ, Σύμ. κ. ἄ.

Ἐκ τοῦ ρ. ἀρτύνω.

Καρυκεύμα φαγητοῦ: Τὸ φαεῖ ἐν ἔχει ἄρτυσι. Πβ.
ἄρτυμα.

ἀρτυσιὰ ἢ, ἀρτυσία Καλαβρ. (Καρδ. Μπόβ.) Κάμπ.
ἀρτεσία Κύθηρ. Πελοπν. (Λακων.) ἀρτουσία Πελοπν. (Μάν.)
ἀρκυσία Τσακων. ἀρτυσιὰ πολλαχ. ἀρτυσὰ Κρήτ. ἀρ-
τυδὰ Κύπρ. ἀρτ'σιὰ Μακεδ. (Βλάστ.) ἀρτ'σὰ Λέσβ. ἀρ-
τ'σκιὰ Μακεδ. (Βελβ.)

Ἐκ τοῦ μεταγν. οὐσ. ἀρτυσία. Τὸ ἀρτυσὰ καὶ παρὰ
Βλάχ.

1) Ἀρτυσις, καρυκεύμα φαγητοῦ δι' ἀρτύματος πολλαχ.
Ἡ σημ. καὶ παρὰ Βλάχ. **2)** Τὸ πρὸς καρυκεύσιν φαγητοῦ
χρησιμοποιούμενον οἰονδήποτε ἄρτυμα Καλαβρ. (Μπόβ.)
Κάμπ. Μακεδ. (Βελβ.) Νίσυρ. Τσακων. κ. ἄ.: Δὲν εἶχαν ἀρ-
τυσία τὰ φαγεῖα του Κάμπ. Βάλλ' ἀρτυσία ἔς τὸ φαεῖ νὰ νοστιμίσῃ
αὐτόθ. Ἀνοστό 'ναι ἅμα δὲν ἔχει τὴν ἀρτυσὰν τὸ φαεῖ
Κρήτ. Ἡ σημ. καὶ μεσν. Πβ. Πρόδρομ. 575 (ἐκδ. ΔΜαυ-
ροφρ. 66) «γοργὸν νὰ μαγειρεύουσι σὺν πάσαις ἀρτυσίαις».

β) Λίπος χοίρου Καλαβρ. (Καρδ. Μπόβ.) Συνών.
λαρδί. **γ)** Κύμινον δι' οὗ ἀρτύνονται ἔδέσματά τινα
Κύπρ.: Βάλε ἡ-λίην ἀρτυσιὰν ἔς τὸν ταβάν (ἔδεσμά τι). **δ)**
Ἄλας Κύθηρ. **ε)** Πεφρυγμένον ἄλευρον τὸ ὁποῖον ἀνα-
μειγνύεται μὲ ζάχαριν ἢ μέλι καὶ χρησιμεύει εἰς ἄρτυσιν
τῶν κολλύβων τῆς ἐκκλησίας Λέσβ. **ς)** Προσφάγιον,
ἦτοι τυρὸς, λίπος κττ. πολλαχ.: Ἡ καλύτερη ἀρτυσιὰ εἶν' ἡ
πεῖνα Λεξ. Περίδ. Συνών. ἰδ. ἐν λ. ἀρτοσύνη **2.** **ζ)**
Συνεκδ. κοπριά χρησιμεύουσα ὡς λίπασμα ἀγροῦ Κρήτ.

3) Ποσότης ἀρτύματος ἀρκοῦσα εἰς τὴν ἐφάπαξ ἄρτυ-
σιν φαγητοῦ Κρήτ. Κύθηρ. κ. ἄ.: Μνὰ ἀρτυσιὰ ἀλάτοι Κρήτ.
Ἐχομε μία ἀρτεσία Κύθηρ. **β)** Ποσότης μικρὰ Τσακων.:

